

دستور العمل

طرح ملی

محیط یار

قرن بیستم، قرن استفاده بی رویه از منابع طبیعی و بی توجهی به اثرات سوء توسعه ناپایدار است. عدم رعایت ملاحظات زیست محیطی اثرات جبران ناپذیری نظیر تخریب جنگل ها، از بین رفتن تنوع زیستی، تغییر آب و هوا و ... را به همراه داشته است. از این رو در سالهای انتهای قرن بیستم حفظ محیط زیست بیش از پیش مورد توجه دولتمردان قرار گرفت. در همین راستا اجلاسهایی با حضور اکثریت کشورهای جهان برای چاره اندیشی برگزار شد. یکی از نتایج به دست آمده در این نشستها، استفاده از مشارکت مردم در حفظ طبیعت و محیط زیست می باشد. به طوری که یکی از بخش های دستور کار ۲۱ که نتیجه حاصل از اجلاس ریو ۱۹۹۲ می باشد، همچنین نتایج مربوط به اجلاس ژوهانسبورگ ۲۰۰۲ به بحث مشارکت مردمی در حفظ محیط زیست پرداخته است. سازمان حفاظت محیط زیست نیز به این امر معتقد بوده لذا به منظور بهره برداری هر چه بیشتر از توان افراد جامعه نسبت به تدوین طرح محیط یار طبق موارد زیر پرداخته و در نظر دارد از توان بالقوه آحاد جامعه اعم از کودکان، نوجوانان، بزرگسالان، دانشجویان، زنان، قضات، اعضای شوراهای اسلامی شهر و روستا و ائمه جمعه و جماعات در وظیفه خطیر حفاظت از محیط زیست و مواهب طبیعی بهره مند گردد.

ماده ۱: تعاریف

سازمان حفاظت محیط زیست: سازمان حفاظت محیط زیست یک نهاد دولتی، حاکمیتی می باشد که وظیفه نظارت و حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست و نیز پیشگیری از اقدام های زیانبار برای تعادل و تناسب محیط زیست را برعهده دارد. در دستورالعمل طرح ملی محیط یار به جای واژه سازمان حفاظت محیط زیست به اختصار سازمان به کار می رود.

طرح ملی محیط یار: عبارتست از طرح آموزش محیط زیست برای سه گروه هدف، **مدرسه** (کلیه مقاطع تحصیلی)، **دانشگاه** (دانشجویان و اساتید) و **جامعه** (کلیه مخاطبین اجتماعی از قبیل مدیران، کارمندان، کشاورزان، اصناف، صنایع، زنان، اعضای شوراهای اسلامی شهر و روستا، قضات و ...).

این طرح در نظر دارد موضوعات مختلف محیط زیست را به صورت پایه ای و کاربردی به افراد مورد نظر آموزش دهد. به طوری که موجب تغییر در نگرش، تصمیمات، رفتار و عادات آنها شود. همچنین از توان این افراد در جهت انتقال اطلاعات زیست محیطی به سایرین بهره گرفته تا فرهنگ حفاظت از محیط زیست در جامعه نهادینه شود. این فرد در مدرسه "**محیط یار مدرسه**"، در دانشگاه "**محیط یار علمی**" و در جامعه "**محیط یار اجتماعی**" نامیده می شود.

دبیرخانه طرح ملی محیط یار: دبیرخانه مرکزی طرح ملی محیط یار در دفتر آموزش و مشارکت مردمی سازمان حفاظت محیط زیست مستقر بوده و وظیفه بررسی گزارش های استانی، هماهنگی بین کمیته های اجرایی استان ها، و نظارت بر عملکرد کمیته های اجرایی استانی را به منظور تنظیم گزارش عملکرد طرح ملی محیط یار برعهده دارد.

بازرس: کمیته اجرایی استان، یک نفر از اعضای خود را به عنوان بازرس انتخاب می نماید. وظایف بازرس شامل دریافت گزارشهای عملکرد اجرایی و مالی طرح در استان (شهرستان ها و روستاها) و نظارت بر حسن اجرای این دستورالعمل است.

ماده ۲: هدف

ارتقاء سطح دانش، بینش و مهارت افراد جامعه در مورد مسایل محیط زیست با رویکرد توسعه بدون تخریب.

ماموریت های طرح ملی محیط یار در سه گروه مدرسه، دانشگاه و جامعه

- فرهنگ سازی و آشنا نمودن گروه های هدف در زمینه موضوعات و مسایل مختلف محیط زیست
- افزایش حس مسئولیت اجتماعی و جلب مشارکت گروه های هدف در حفاظت از محیط زیست
- اشاعه فرهنگ و اخلاق محیط زیستی و شیوه های زندگی سازگار با محیط زیست در بین گروه های هدف

ماده ۳: دبیرخانه

• دبیرخانه مرکزی طرح ملی محیط یار در دفتر آموزش و مشارکت مردمی سازمان حفاظت محیط زیست مستقر بوده و وظیفه تدوین برنامه اجرایی طرح ملی محیط یار، هماهنگی بین کمیته های اجرایی استان ها، بررسی گزارش های استانی و نظارت بر عملکرد کمیته های اجرایی استانی را به منظور تنظیم گزارش عملکرد طرح ملی محیط یار برعهده دارد. دبیرخانه مرکزی طرح ملی محیط یار موظف است گزارش سالانه پیشرفت طرح استانی را جهت ارائه به ریاست محترم سازمان تنظیم نماید.

• دبیرخانه کمیته اجرایی استان، در اداره کل حفاظت محیط زیست استان مستقر بوده و ریاست آن به عهده دبیر کمیته اجرایی استان می باشد. دبیرخانه کمیته اجرایی استان وظیفه هماهنگی برگزاری جلسات، تهیه و تنظیم دستور کار و صورت جلسات، ایجاد هماهنگی بین اعضای کمیته اجرایی استان و تهیه گزارش های ادواری کمیته اجرایی را برعهده دارد.

تبصره ۱: کمیته های اجرایی شهرستان ها موظف هستند گزارش عملکرد خود را بصورت ماهانه به دبیرخانه کمیته اجرایی استان ارائه نمایند.

تبصره ۲: کمیته های اجرایی استانی موظف هستند گزارش عملکرد خود را هر سه ماه یکبار به دبیرخانه ملی طرح مستقر در دفتر آموزش و مشارکت مردمی ستاد مرکزی ارسال نمایند.

تبصره ۳: کمیته اجرایی استانی موظف است هر شش ماه یکبار جلسه ای را در حضور استاندار جهت ارائه گزارش پیشرفت طرح تشکیل دهد.

ماده ۴: اعضای کمیته اجرایی استان

- ۱- مدیرکل حفاظت محیط زیست استان (رئیس کمیته)
- ۲- رئیس سازمان آموزش و پرورش
- ۳- یک نفر از مسوولین آموزش و پرورش استان با تشخیص رییس آموزش و پرورش استان
- ۴- شهردار مرکز استان
- ۵- مدیرکل امور اجتماعی استانداری
- ۶- مدیرکل صدا و سیمای استان
- ۷- کارشناس مسؤل واحد آموزش اداره کل (دبیر کمیته)
- ۸- یک نفر از اعضای هیات علمی استان
- ۹- یکی از نمایندگان شورای شهر و روستا در استان

تبصره ۱: احکام اعضای کمیته اجرایی استان با پیشنهاد رییس کمیته توسط استاندار صادر خواهد شد و برای یک دوره سه ساله معتبر بوده و تمدید آن برای دوره های بعد بلامانع است.

تبصره ۲: یک نفر از خیرین استان و یک نماینده از یکی از تشکل های محیط زیستی فعال دارای مجوز در استان به پیشنهاد رییس کمیته و براساس نیاز در جلسه حضور پیدا کنند.

تبصره ۳: اعضاء کمیته اجرایی شهرستان متناظر کمیته اجرایی استان بوده و پس از پیشنهاد اعضاء توسط رییس کمیته شهرستان و تصویب در کمیته استان احکام اعضاء توسط فرماندار شهرستان صادر خواهد شد.

ماده ۵: وظایف کمیته اجرایی استان

اجرای طرح در کل استان با نظارت و هماهنگی کمیته اجرایی استان صورت خواهد پذیرفت. کمیته اجرایی مسئولیت برنامه ریزی، پشتیبانی و نظارت بر اجرای طرح ملی محیط یار در استان را بعهده دارد و سالانه حداقل ۰/۰۲ جمعیت استان (معادل یک پنجاهم) را تحت پوشش قرار می دهد. زیر مجموعه کمیته اجرایی استان، کمیته های اجرایی شهرستان ها هستند که با همین وظایف تشکیل و زیر نظر کمیته اجرایی استان فعالیت می کنند. از بین اعضاء کمیته اجرایی استان یک نفر به عنوان بازرس انتخاب می گردد که رئیس بازرسان کمیته های اجرایی شهرستان ها نیز است.

تبصره ۱: وظایف بازرس کمیته اجرایی استان:

الف: نظارت بر حسن اجرای دستورالعمل طرح ملی محیط یار.

ب: دریافت گزارش بازرسان کمیته اجرائی شهرستان ها و جمع بندی آن ها

ج: تهیه گزارش مکتوب و ارائه به کمیته اجرایی استان.

تبصره ۲: کمیته اجرایی شهرستان ها می تواند از میان سازمان های مردم نهاد، جوامع محلی و معلم ها بازرسانی را زیر نظر بازرس کمیته اجرایی استان تعیین و کار نظارت را دنبال نمایند.

تبصره ۳: احکام بازرسان پس از تصویب کمیته اجرایی استان توسط رئیس کمیته استان صادر و برای یک دوره یک ساله ابلاغ خواهد شد. تمدید آن در صورت تصویب کمیته اجرایی بلامانع است.

تبصره ۴: بازرسان کمیته اجرایی شهرستان ها موظفند گزارشات مکتوب خود را بصورت ماهانه در اختیار بازرس کمیته اجرایی استان قرار دهند تا پس از دسته بندی گزارشها، موضوعات مهم احصاء و جهت طرح در کمیته اجرایی در دستور جلسه قرار دهد.

ماده ۶: شیوه اجرا

اجرای طرح محیط یار با تقسیم کشور به چهار منطقه (شمال، جنوب، شرق و غرب) و در دو مرحله انجام خواهد پذیرفت:

مرحله اول: استفاده از چهار مجری منتخب (هر کدام در یک منطقه) از طرف دبیرخانه مرکزی طرح ملی محیط یار برای توجیه و آشنایی مسوولین استانها نسبت به ماهیت و محتوای طرح و اجرای یکساله طرح به صورت آزمایشی در یکی از گروه های هدف طرح محیط یار به انتخاب کمیته اجرایی استان.

مرحله دوم: پس از طی مرحله نخست، استمرار طرح برای کلیه گروه های هدف طرح محیط یار در سال های بعدی به عهده کمیته اجرایی استان بوده و انتخاب مجری با اولویت جلب مشارکت سازمان های مردم نهاد، از میان جوامع محلی، تشکل های محیط زیستی، تعاونی های خدمات محیط زیستی، نیروی مقاومت بسیج و ... صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۷: برنامه عملیاتی طرح ملی محیط یار

۱- دفتر آموزش و مشارکت مردمی موظف است نسبت به تهیه محتوای آموزشی طرح جهت آموزش مخاطبین مورد نظر اقدام نماید.

تبصره ۱: کمیته اجرایی استان می تواند در صورت نیاز نسبت به بومی سازی محتوای آموزشی بر اساس مسایل محیط زیستی منطقه خود و اضافه نمودن مطلب به مجموعه محتوای آموزشی محیط یار اقدام نمایند.

۲- با برنامه ریزی و هماهنگی کمیته اجرایی استان کارگاه های آموزشی (با استفاده از محتوای آموزشی تهیه شده)، اردوهای علمی- تفریحی، بازدید از مناطق تحت مدیریت سازمان برای گروه های محیط یار با رویکرد آموزشی و ارائه اطلاعات محیط زیستی برگزار خواهد شد. لازم است در پایان دوره های آموزشی از طرف کمیته اجرایی به شرکت کنندگان گواهی پایان دوره اعطاء شود.

۳- کمیته اجرایی استان موظف است به صورت ادواری نسبت به نشست های خبری در خصوص اجرای طرح محیط یار اقدام نمایند.

۴- دبیرخانه کمیته اجرایی استان مسئولیت دارد نسبت به ساخت برنامه های آموزشی جهت پخش در رسانه های استانی، انتشار گزارش های ادواری مصور محیط یار در نشریات استانی، تهیه بروشورهای علمی برای گروه های محیط یار با بهره گیری از محتوای بسته های آموزشی، چاپ بنر، استند و بیلبورد طرح ملی محیط یار و انعکاس فعالیت های استانی در خصوص اجرای طرح محیط یار از طریق رسانه های استانی و تبلیغات محیطی اقدام نماید.

۵- در بخش محیط یار مدرسه: با برنامه ریزی و هماهنگی کمیته اجرایی استان ها ضروری است یکی از روزهای هفته دانش آموز، به نام محیط یار (ویژه دانش آموزان) اختصاص یابد. تقدیر از محیط یاران و معلمان فعال در زمینه های اطلاع رسانی محیط زیستی، تقدیر از مدارس فعال در طرح محیط یار، برپایی نمایشگاه دستاوردهای طرح ملی محیط یار، اعطای سردوشی، کارت محیط یار، قبض جریمه فرهنگی - ارشادی و لباس فرم به محیط یاران مدرسه از جمله اقداماتی است که می تواند در این روز انجام شود.

۶- در بخش محیط یار علمی: اقداماتی نظیر برگزاری همایشهای علمی - آموزشی، فراهم آوردن امکانات برای درج مقالات محیط یاران علمی در نشریات استانی و ملی، حمایت علمی و معنوی از پایان نامه های دانشجویی در رشته های مرتبط با مسائل زیست محیطی، برگزاری گردشهای علمی و تفریحی در مناطق تحت حفاظت سازمان و ... از جمله مواردی است که کمیته اجرایی استان می بایست نسبت به انجام آنها برنامه ریزی نماید.

۷- در بخش محیط یار اجتماعی: کمیته اجرایی استان نسبت به تشکیل زیر کمیته هایی با دستگاه های مورد نظر مانند فرمانداران، شهرداران، بخشداران، شورای شهر و روستا، دادگستری، نهضت سوادآموزی، ستاد اقامه نماز جمعه و جماعات، ادارات بهزیستی، هلال احمر، کمیته امداد و ... اقدام کرده و نحوه ارائه آموزش های لازم در زمینه مباحث محیط زیستی از جمله: جنگل، بیابان، تالاب، زباله، آب و هوا، حیات وحش، تنوع زیستی، خاک، تغییرات آب و هوا، گازهای گلخانه ای، لایه ازن و ...، و مباحث دیگر نظیر اهمیت و جایگاه محیط زیست در مناسبات بین المللی، منطقه ای و ملی، قوانین و مقررات محیط زیست و جرائم محیط زیستی را بررسی و مشخص نموده و اجرای آن ها را برنامه ریزی نماید. نحوه اجرا می تواند به صورت دوره، سخنرانی علمی، سمینار، جشنواره، گردش علمی و ... باشد. در این زمینه توصیه می گردد برگزاری فعالیت های مصوب، همزمان با مناسبت های محیط زیستی انجام شود.

ماده ۸: عوامل ایجاد انگیزش در خصوص جذب محیط یار

- ۱- حضور محیط یاران فعال در نشست های رسانه ای - خبری اعضای کمیته اجرایی طرح محیط یار استان
- ۲- ایجاد گروه های سرود و تئاتر محیط یاران فعال مدرسه با لباس فرم و شرکت آن ها در برنامه های نمایشی سیمای استان
- ۳- معرفی محیط یاران برتر در رسانه و جشنواره های استانی با حضور مسئولان استان و اهداء جوایز ارزنده به آن ها
- ۴- تشویق محیط یاران برجسته با ایجاد تسهیلاتی نظیر استفاده رایگان از اتوبوس، مراکز فرهنگی، سینما و استادיום های ورزشی در طول مدت تعیین شده (۱ ماهه، ۲ ماهه، ۳ ماهه و ۶ ماهه)
- ۵- ایجاد امکانات لازم برای بازدید محیط یاران از مناطق تحت مدیریت سازمان
- ۶- فراهم کردن امکان انتشار مقالات محیط یاران در نشریات زیست محیطی استانی و ملی

۷- اعطای گواهینامه پایان دوره آموزشی به محیط یاران

۸- صدور کارت محیط یار و اعطاء به کلیه کسانی که دوره های آموزشی را طی نموده اند.

تبصره ۱: کلیه کسانی که علاوه بر شرکت در کلاسهای آموزشی در راستای اهداف این طرح با کمیته استانی و شهرستانها همکاری نموده و به نحوی در راستای اهداف محیط زیست فعالیتهای چشمگیری داشته باشند پس از تصویب کمیته استان و یا شهرستان به آنها کارت محیط یار برجسته اعطاء خواهد شد.

تبصره ۲: اجرای تبصره ۱ در مدارس متناسب با شرایط خاص آموزشی و طرح موضوع در کمیته اجرایی، تصمیم گیری خواهد شد.

ماده ۹: درجه بندی محیط یاران

الف- **درجه بندی "محیط یاران مدرسه"** براساس مقطع تحصیلی آن ها و به شرح زیر است:

- **درجه محیط یار سوم:** برای کلیه مقاطع ابتدایی و شکل آن عبارت است از یک خط زرد رنگ با حاشیه مشکی و آرم محیط زیست در وسط آن و شکل آن ذوزنقه می باشد (مطابق شکل).

- **درجه محیط یار دوم:** برای کلیه مقاطع راهنمایی و شکل آن مشابه محیط یار سوم و با دو خط زرد به هم چسبیده می باشد (مطابق شکل).

- **درجه محیط یار:** برای کلیه مقاطع دبیرستان مشابه محیط یار دوم با سه خط زرد به هم چسبیده می باشد (مطابق شکل).

تبصره ۱: کلیه کسانی که در مقطع ابتدایی هستند می توانند از درجه محیط یار سوم برخوردار گردند و فقط در سال آخر مقطع ابتدایی به افرادی که کار برجسته و فوق العاده ای انجام داده اند با تصویب کمیته اجرایی به محیط یار دومی ارتقاء می یابند. این شرایط برای سال آخر مقطع راهنمایی نیز قابل اجرا می باشد.

ب - رنگ لباس و محل درجه " محیط یاران مدرسه "

نصب سردوشی و یا سر آستین در لباس محیط یار مدرسه ، نشانه قبولی در آزمون های محیط یاری و فعالیت مستمر و قابل تحسین در زمینه های اخلاقی، تحصیلی و محیط زیستی در محیط خانه و مدرسه است. سردوشی در لباس پسران و سر آستین در لباس دختران نصب می شود .

لباس محیط یار مدرسه بایستی مطابق با نمونه پیوست تهیه گردد و از هر گونه اعمال سلیقه در فرم لباس خودداری شود. رنگ و فرم لباس ها، سبز زیتونی با سردوشی سفید، سر آستین و دکمه سفید و شال گردن سفید برای پسران و مقنعه، سر آستین، جیب و دکمه سفید و شال گردن سبز برای دختران تنظیم گردیده است .

تبصره ۳: اکیداً توصیه می گردد که رنگ لباس بایستی به گونه ای انتخاب گردد که با رنگ لباس های نیروهای مسلح (سپاه، نیروی انتظامی، بسیج و ...) کاملاً متمایز باشد.

ج - دانشجویان و اساتید در کلیه مقاطع و رشته های دانشگاهی، " محیط یار علمی " و کلیه افراد اجتماعی، " محیط یار اجتماعی " نامیده می شوند. " محیط یار علمی " و " محیط یار اجتماعی " فاقد سردوشی و یا سر آستین بوده و برای آنها کارت عضویت عادی و برجسته صادر می شود.

ماده ۱۰: آموزش و اعطاء درجه محیط یار مدرسه

کمیته اجرایی استان موظف است سهمیه جذب محیط یار مدرسه را به تفکیک مرکز استان و شهرستان ها را سالانه مشخص و به شکل زیر اجراء نماید:

۱- از کلیه داوطلبین دانش آموز برای ورود به دوره محیط یاری ثبت نام بعمل می آید. زمان ثبت نام و مهلت آن دقیقاً بایستی اعلام گردد.

۲- سهمیه استان بایستی متناسب با جمعیت مدارس در سه مقطع تقسیم به نسبت گردیده و در ابتدای سال تحصیلی به کلیه مدارس اعلام گردد (مدارس دولتی و غیردولتی)

پس از ثبت نام، کلاس های آموزشی ویژه محیط یار بر اساس برنامه مصوب کمیته اجرایی استان، با هماهنگی آموزش و پرورش به مدت ۲ ماه (هفته ای یک جلسه ۲ ساعته مجموعاً ۸ جلسه ۱۶ ساعت) تشکیل می گردد. از کلیه

نمونه لباس محیط یاران مدرسه

نمونه لباس دختران

نمونه لباس پسران

۳- شرکت کنندگان، آزمون به عمل آمده و کسانی که ۸۰ درصد نمره قبولی در آزمون را کسب نمایند، درجه محیط یاری مقطع مربوطه تعلق می گیرد.

تبصره ۴: اعطاء درجه به کلیه دانش آموزان طی مراسمی در مدارس و با حضور اعضاء کمیته اجرایی و یا نمایندگان آنها تقدیم می گردد.

تبصره ۵: پیشنهاد می گردد به کلیه اعضاء کمیته اجرایی استان و یا شهرستان کارت محیط یار افتخاری و لباس فرم داده شود تا در اینگونه مراسم کمیته اجرایی با لباس فرم محیط یاری (بدون درجه) حضور یابند.

تبصره ۶: محتوای آموزشی مربوط به دانش آموزان و سایر اقشار جامعه در طرح محیط یار توسط دبیرخانه مرکزی (دفتر آموزش و مشارکت مردمی) تدوین و به کلیه استان ها ارسال می گردد.

تبصره ۷: در طول تابستان برای معلمان داوطلب تدریس محیط یار، بر اساس محتوای آموزشی تهیه شده توسط دبیرخانه مرکزی، از CD های تهیه شده، کلاس های آموزش توجیهی (حداقل ۵ جلسه ۲ ساعته) تنظیم و اجرا شده و به معلمان شرکت کننده گواهینامه اعطاء می گردد.

ماده ۱۱- منابع مالی طرح محیط یار

کمیته اجرایی استان ها موظف به تامین حمایت های مالی دولتی و غیر دولتی استانی برای نهادینه کردن طرح محیط یار در استان بر اساس اسناد بالادستی (قانون اساسی ، بند الف ماده ۱۸۹ قانون برنامه پنجم) و اعتبارات تنویر افکار عمومی سفرهای استانی هیات دولت، کمک های بلا عوض استانداری ها و سایر مراکز دولتی و غیر دولتی، شهرداری ها و ... هستند. کمیته اجرایی استان موظف است نسبت به تامین منابع مالی مورد نیاز طرح ملی محیط یار از طریق مراجع قانونی و مردمی استان و شهرستان های تحت پوشش برنامه ریزی، تخصیص جذب و نظارت بر هزینه کرد اعتبارات را بعمل آورد .

تبصره ۱: حساب مشترکی به نام طرح ملی محیط یار استان با امضاء سه نفر از اعضاء کمیته اجرایی که یک نفر از آنها الزاماً رئیس کمیته می باشد افتتاح و مبالغ دریافتی از مبادی غیر دولتی را واريز و زیر نظر کمیته اجرایی استان هزینه نماید.

تبصره ۲: رئیس کمیته اجرایی استان با حمایت و پشتیبانی اعضاء کمیته اجرایی مسئولیت جذب و تامین اعتبار مورد نیاز طرح را از طرق مختلف از جمله، بودجه اختصاص یافته از سفرهای استانی هیئت محترم دولت (استانی- ملی) ، برخورداری از حمایت های مالی صنایع استان، شهرداری ها (مرکز استان و شهرستان ها)، اعتبارات استانی و خیرین استان را به عهده خواهد داشت.

تبصره ۳: میزان برداشت از اعتبار سفرهای استانی برای اجرای طرح ملی محیط یار با نظر دبیرخانه مرکزی طرح ملی محیط یار مستقر در دفتر آموزش و مشارکت مردمی تعیین خواهد شد.

این دستورالعمل با ۱۱ ماده و ۲۳ تبصره تنظیم شده و پس از تصویب در شورای معاونین سازمان مورخ..... از زمان ابلاغ لازم الاجرا می باشد.